

NAHÇIVAN ÖZERK CUMHURİYETİ'NDEKİ KÜTÜPHANELERİN METODOLOJİK YÖNETİMİNİN TARİHİ VE GÜNCEL DURUMU *

ŞEREBANI MAMMADOVA

Doç. Dr., Nahçıvan Devlet Üniversitesi, Nahçıvan, Azerbaycan,
sherebani@gmail.com, ORCID No: 0000-0002-8425-5080

Makale
Geliş Tarihi:
18/04/2024
Makale
Kabul Tarihi:
22/05/2024
Makale
Yayın Tarihi:
05/06/2024
Makale Türü:
Orijinal Araştırma
Makalesi

Özet

Makalede Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'ndeki kütüphanelerin yönetiminde MKS'den bahsediliyor ve onların bölge kütüphanelerine yönetsel yardımları ve tavsiyeleri gösteriliyor. Kütüphanecilik alanında kapsamlı değişikliklerin yaşandığı modern çağımızda, kütüphanelerin yeni görev ve gerçeklere göre yönetilmesi, modern teknik yetenekler ve yeni hizmet yöntemlerinin uygulanması, yönetsel hizmet sisteminin en önemli sorunlarıdır. Makalede kütüphane alanında hizmet kalitesinin artırılması, özellikle de bilimsel-metodik faaliyetlerin yeni yöntemlere göre düzenlenmesinin önemine dikkat çekilir. Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nde kütüphane çalışmalarının metodik olarak sağlanmasının optimize edilmesi, kütüphane hizmetinin radikal bir şekilde yenilenmesini sağlayan ana faktör olarak kabul edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kütüphane, Nahçıvan, modernizasyon, metodik hizmet, yenilik

HISTORICAL AND CURRENT STATE OF METHODOLOGICAL MANAGEMENT OF LIBRARIES IN NAKHCHIVAN AUTONOMOUS REPUBLIC

Abstract

The article mentions MKS in the management of libraries in Nakhchivan Autonomous Republic and their methodological assistance and recommendations to regional libraries. In our modern age, when society is experiencing comprehensive changes in librarianship, the most important problem of the methodological service system is managing libraries in accordance with new tasks and realities, introducing new service methods with the application of modern technical tools, and putting libraries into service. It is shown that it is very important to increase the quality of service, organize library activities, especially scientific-methodical activities in accordance with new methods. Optimizing the methodical provision of library work in the Nakhchivan Autonomous Republic is considered as the main factor for the radical renewal of the library service in the community.

Keywords: Library Nakhchivan, modernization, methodological service, innovation

Atıf / Citation

Mammadova, Ş. (2024). Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'ndeki Kütüphanelerin Metodolojik Yönetiminin Tarihi ve Güncel Durumu. *Anadolu Türk Eğitim Dergisi*, 6(1), 100-109.

Mammadova, Ş. (2024). Historical and Current State of Methodological Management of Libraries in Nakhchivan Autonomous Republic. *Anatolian Turkish Journal of Education*, 6(1), 100-109.

* Bu çalışmada "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur.

Giriş

Kütüphanelerde metodolojik çalışma en acil sorunlardan biridir. Son derece karmaşık kütüphane-bilgi süreçleri ve yeni teknolojilerle zenginleşmenin bir sonucu olarak, kütüphanelerdeki metodik çalışmanın organizasyonunu alakalı hale getirir. Modern zamanlarda, kütüphanelerdeki prosedürel düzenlemelerin iyileştirilmesine ilişkin uzmanlar tarafından çeşitli fikirler ve öneriler ortaya atılmaktadır. Toplumun kütüphanecilikte kapsamlı değişimler yaşadığı modern çağımızda, yönetsel hizmet sisteminin en önemli sorunu, kütüphanelerin yeni görev ve gerçeklere göre yönetilmesidir. Kütüphanelerin bilgisayarlaştırılması, bilgi toplumunun sosyal düzenine ve modern teknik araçların uygulanmasına dayanmaktadır, elektronik kütüphanelerde nüfusa yeni hizmet yöntemleri getirilmekte ve hizmet kalitesi iyileştirilmektedir. Hizmetin kalitesi daha çok kütüphane çalışmalarının, özellikle de bilimsel-metodik faaliyetlerin yeni yöntemler kullanılarak doğru düzenlenmesine bağlıdır. Kütüphanelerin metodik sisteminin yönetilmesi, bu sistemin tüm bileşenlerinin doğru tanımlanması ve ortak çalışmasının sağlanması çağın talebidir. Kütüphanelerin metodolojik olarak sağlanması, günümüzde de etkin bir faaliyet alanı olarak önemini korumaktadır. Merkez Kütüphane Sistemleri, eski Sovyetler Birliği ülkeleri arasında sadece Azerbaycan'da mevcut olması nedeniyle bu konuda sistematik araştırmanın önemini artırmaktadır.

Kütüphane çalışmalarının metodik desteğinin modern görevleri ve gelişim perspektifleri, profesyonel metodik personelin eğitimini gerektirir. Modern bir metodist, geniş bir entelektüel bilimsel dünya görüşüne, derin mesleki bilgiye, politik ve etik kültüre, pedagojik ve psikolojik alışkanlıklara, yüksek organizasyon yeteneğine, çeşitli yabancı dillerde maksimum bilgiye ve kapsamlı okuma alışkanlıklarına sahip biri olmalıdır. Bütün bunlara ek olarak, modern zamanların Metodistleri, yenilikçi nitelikteki her ilerici yeniliğe eğilimli olmalıdır. Modern zamanlarda, Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti de dahil olmak üzere Azerbaycan'da, kütüphane hizmetlerinin metodik olarak sağlanmasının optimizasyonu, toplumda kütüphane hizmetlerinin radikal bir şekilde yenilenmesini sağlayan ana faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Metodik tedarik sisteminin bilgi işlevlerinin güçlendirilmesi aynı zamanda cumhuriyetteki kütüphane çalışmaları için metodik kaynaklar sisteminin oluşturulması anlamına da gelir. Bu sistemin bileşenleri; normatif belgeler, yönetsel çalışmalar, uygulama materyalleri, yönetsel tavsiyeler, mektuplar, ileri düzey kütüphane uygulamalarını yansıtan materyaller, mevcut kütüphanecilik faaliyetlerini yansıtan analitik incelemelerdir. Bilgi çağı olarak adlandırılan çağımızda, bilgiye olan talebin artması nedeniyle kütüphanelerin toplumsal işlevleri daha karmaşık hale gelmiş, yönetsel araştırma çalışmalarının önemi artmış ve içerikleri önemli ölçüde genişlemiştir.

Ana Bölüm

Cumhuriyetimizin ana metodik merkezi olan Milli Kütüphane, cumhuriyetin Merkezi Kütüphane Sistemlerinin (MCS) çalışmasının çağın gereklerine uygun olarak geliştirilmesi amacıyla metodik yardım sağlamaktadır. Kütüphane çalışanlarına yönelik kurslar düzenler, geziler düzenler, kütüphane çalışmalarının çeşitli alanlarına ilişkin yönetsel materyaller hazırlar ve bunları bölgelere gönderir. Kütüphanenin bu alandaki verimliliğinin araştırılması ve bu alandaki tecrübenin geliştirilip yaygınlaştırılması gerçek bir hedefdir.

Cumhuriyet kütüphane ağlarının bir parçası olarak Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nde kütüphane yeniliği meselesi ve metodik faaliyet sisteminin oluşum ve gelişme aşamaları incelenmemiştir. Modern koşullarda metodolojik güvence sisteminin yeni görevlere ve gerçeklere uygun olarak yönetilmesi önemli bir sorundur.

Modern zamanlarda kütüphanecilik alanında somut pratik önlemlerin çözülmesi çok önemlidir. Bu gelişme öncelikle yeni kriterlerin kütüphane-bilgi alanına uygulanması ve kütüphaneciliğin metodolojik desteğine modern bir perspektiften bakma seçimidir. Özellikle kütüphanecilikte öyle önemli alanlar var ki, bu faaliyet alanının bir an önce güncellenmesine ve yeni teknolojilerin uygulanmasına öncelik verilmesi gerekiyor. Toplumda kütüphane-bilgi süreçlerinin son derece karmaşık olduğu bir durumda, yönetim süreçlerinde yönetsel desteğin rolü ve önemi giderek daha da güçlenmektedir. "Modern çağda kütüphane iş yönetimi sürecinin metodolojik güvencesi, kütüphane faaliyetinin dinamik gelişimini amaçlayan, teorik temellere ve ilerici deneyime dayalı, çeşitli form ve yöntemleri metodik merkezler aracılığıyla birleştiren organizasyonel-metodik operasyonların hazırlanması ve uygulanması anlamına gelir." (Hacıkhanoğlu, 2013).

Yenilikleri araştırmak, yaratmak, tanıtmak ve çalışmalarında kullanılmak metodik merkezlerin temel görevleridir. Metodolojik merkez, kütüphanecilere yenilikler hakkında kapsamlı bilgi sağlamaktan sorumludur. Kütüphanelerin yenilik süreçleri birbiriyle ilişkili birçok aşamadan oluşur. Kütüphane deneyimine dayalı olarak yeniliklerin bulunması ve keşfedilmesi bu sürecin ilk aşaması olarak kabul edilmektedir. Kütüphane deneyimi analiz edilerek bu alandaki aksaklıklar ortaya çıkarılır. Bir sonraki aşama yenilik arayışıdır. Yeniliğin kaynağı yayınlanmış kitaplar, makaleler, metodolojik kaynaklar, konferans, seminer ve toplantı materyalleri ve yayınlanmamış arşivlenmiş el yazmaları, ETI raporları, internet materyalleri ve kütüphane deneyimini tanımaya yönelik materyallerden (geziler, genel bakışlar vb.) oluşur. İnovasyonun bir diğer aşaması değerlendirmedir. Kütüphane türüne göre kütüphanenin çalışma koşullarına uygunluk esas alınarak yenilikler seçilir ve uygulanır. Metodik merkezin faaliyeti, kütüphanenin iş deneyimindeki yeniliklerin tüm kütüphane ağına yayılmasından ibarettir. Buradaki temel amaç, kütüphanenin iş deneyimini incelemek, kütüphanecileri yeniliklerle tanıştırmak ve bu çalışmaların uygulanmasında onlara yakın yardım sağlamaktır (Metodik işin teşkili, məzmunu, forması və metodları: metodik tövsiyə, 1989). Metodoloji merkezleri, tüm bu önlemlerin uygulanmasında, özellikle de kütüphane faaliyetlerinin iyileştirilmesi alanında çok ciddi görevlerle karşı karşıyadır.

Bu görevler arasında kütüphane hizmetlerinin nüfusa optimizasyonu ile ilgili sorunların çözülmesi, yönetim organlarının karar ve emirlerinin uygulanması, kütüphane çalışanlarının profesyonellik düzeyinin yükseltilmesi, normatif belgelerin yerine getirilmesi, iş verimliliğinin artırılması, kütüphane hizmetlerinin iyileştirilmesi, kısacası, Kütüphanenin faaliyetlerini sağlamayı amaçlayan organizasyonel ve metodik önlemleri içerir. Kütüphanecilerin kütüphanelerdeki yeniliklerin tanıtılması ve kullanılmasına psikolojik olarak hazırlıklı olmaları gerekmektedir. Kütüphaneciler bu yeniliğin anlamını, önemini ve uygulanma yollarını tam olarak anladığında yenilikler kabul edilir. Metodistlerin temel amacı bu yeniliği tam anlamıyla anlatmaktır. Metodistlerin inovasyon yönetimi sürecinde büyük rolü vardır. Bu süreç şunları içerir:

- Yenilik seçimi ve yaygınlaştırma planının hazırlanması
- deneysel doğrulama;
- yenilik geliştirme ve uygulamaya ilişkin öneriler;
- kütüphanecilere araştırmanın metodolojisini ve uygulamasını öğretmek;
- Yeniliklerin benimsenmesinde kütüphanecilere metodolojik yardım sağlamak;

Metodik çalışmalarla ilgilenen bölüm, kütüphanecilere yenilikler hakkında eksiksiz bilgi sağlamalıdır. Bu yenilikler izleme temelinde keşfedilir ve seminerlerde, grup tartışmalarında, kütüphanecilik kurslarında verilmelidir. Bu, kütüphane ağı boyunca haber bültenlerinin dağıtım yoluyla sözlü ve yazılı olarak yapılabilir. Kütüphaneler, çalışmalarında yenilikleri uygulamak için bağımsız kararlar alma hakkına sahiptir. Kütüphanelerde yeniliği teşvik etmek için iş deneyimine dayalı özel yönergeler geliştirilmeli ve deneyler yoluyla uygulanmalıdır. Kural olarak, kütüphanelerin ayrı bölümlerinde yenilikler deneme esasına göre uygulanmalı, yöntemsel merkez onlara bu alanda tavsiyelerde bulunmalı ve yeniliklerin uygulanmasında yardım sağlamalıdır. Kütüphane çalışmalarının metodolojik destek sisteminin bilgi işlevleri üç düzeyde uygulanmalıdır:

- a) stratejik amaçlara hizmet eden bilgiler;
- b) Teknik görevlerin çözümüne yönelik bilgiler;
- c) Güncel konulara ilişkin bilgiler;

Bu nedenle, yöntemsel hizmetin bilgi sistemi, birbiriyle ilişkili üç alt sistemi birbirine bağlayarak ülkedeki kütüphane çalışmalarının mevcut ve gelecekteki sorunlarının çözümüne hizmet eden yerli ve yabancı bilgi taşıyıcılarını içermelidir. Bu çalışmanın ilk aşaması, 21. yüzyılda Azerbaycan'da kütüphaneciliğin gelişmesi için bir stratejinin hazırlanması olmalıdır. Bu strateji, kütüphane çalışmalarını bilgilendirmeyi, kütüphanecilik faaliyetlerini piyasa ekonomisine uyarlamayı, kütüphane kaynaklarının bütünlüğünü ve güvenliğini, kütüphane çalışmalarının koordinasyonunu ve toplumda kütüphanelerin kullanımına yönelik demokratik yasal temellerin oluşturulmasını amaçlayan yerel programlardan oluşmalıdır.

Kütüphane faaliyetinin metodolojik desteği, Azerbaycan Cumhuriyeti “Kitابخana işi hakkında” Kanununda yer alan metodolojik desteğin içeriği ve önemli yönleri, kütüphanecilik, bibliyografya ve bilgi üzerine metodik materyallerin yayınlanması, kütüphanecilik teorisinin genelleştirilmesi, yöntemlerin uygulanması ve personel niteliklerinin geliştirilmesinin sağlanması ve ilerici çalışmanın uygulanması olarak tanımlanmaktadır (Kitابخana işi hakkında Azərbaycan Respublikasının Qanunu: 2005).

Metodoloji merkezleri toplumdaki kütüphanelerin çalışmalarına yaratıcı bir şekilde müdahale eder, bu çalışmanın optimizasyonu için önerilerde bulunur, hedefe yönelik programlar geliştirir ve uygular. Metodik bir güvenlik sisteminde stratejik hedeflere, taktiksel görevlere ve güncel sorunlara ilişkin bilgi fonksiyonlarının oluşturulması gerekmektedir. Kütüphanelerin metodolojik destek sisteminin önemli işlevleri vardır. Bunlardan biri olan pedagojik işlev, çoğunlukla kütüphanecilerin mesleki gelişimi ve yeniden eğitilmesi aşamasında kendini göstermektedir. Şu anda, kütüphane personeline yeni teknolojik alışkanlıklar kazandırmak, ülkenin bilgi kaynaklarının dünya bilgi alanındaki modern sorunlarını çözmeyi amaçlayan teorik ve uygulamalı bilgi edinmek, metodik tedarik sisteminin pedagojik işlevinin ana yönlerinden biridir.

Azerbaycan Cumhuriyeti ve Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nde kütüphanelerin metodik olarak sağlanması, bağımsız ve egemen bir devlet olarak genel ve milli kültürümüz çerçevesinde geliştirilmektedir. Bu gelişme öncelikle Cumhuriyetimizin sosyo-ekonomik kalkınması, bilimsel-teknik ve manevi potansiyelinin güçlendirilmesi, bağımsızlık koşullarında ulusal-kültürel kalkınmanın kapsamlı ilerlemesi için geniş fırsatların yaratılmasıyla ilgilidir. Günümüzde kütüphaneciliğin gelişme hızı daha çok yeni metodolojik yönelimlere bağlıdır. Özellikle yeni kütüphane-bilgi teknolojilerinin uygulandığı ve bilgiye olan talebin arttığı bir ortamda bilimsel-metotlu sunumun daha güçlü olması gerekmektedir. Toplumda kütüphanelerin bilgi süreçleriyle ilgili sorunlar yaşanmaktadır. Bu problemlerin teorik açıdan doğru anlaşılması ve çözümü, ampirik deneylerin düzenlenmesini ve kütüphane uygulamalarında çeşitli teorik önermelerin etkinliğinin araştırılmasını gerektirir. Günümüzün önemli gereksinimlerinden biri, yöntemsel güvence sisteminin bilgi fonksiyonunun büyük önem taşımasıdır. Bilgi fonksiyonunun uygulanması, yerli ve yabancı metodik veri tabanlarının oluşturulmasını ve ilgili bilgilerin metodik araştırmalarda etkin şekilde kullanılmasını içerir.

Tarihsel açıdan bakıldığında, 20. yüzyılın 70'li yıllarında kütüphane ağlarının merkezleştirilmesi kararının, aynı zamanda bölgeler için ana merkezi kütüphane sistemlerinin oluşturulmasını da sağladığına dair bir husustan bahsetmek yerinde olacaktır (Khalafov A, 2003). 1970'li ve 1980'li yıllarda eski SSCB'nin bazı müttefik cumhuriyetlerinde ve Azerbaycan'da bölgeselleştirilmiş MKS'ler kuruldu ve bugün hala faaliyet gösteriyor. Bölgelerde destek üssü kütüphanelerin oluşturulması, modern zamanlar için özellikle sosyal sorunlarla karşı karşıya kalan, bölgesel ve ulusal etkinlikleri düzenlemekte zorluk çeken kütüphane çalışanları için büyük önem taşımaktadır.

Merkezi kütüphane sistemlerinin kurulduğu ilk günlerden itibaren Cumhuriyet Kültür Bakanlığı ve Milli Kütüphane, sistemli hizmet sunmak için somut önlemler almıştır. Bu amaçla 13 Haziran 1973 tarihinde Cumhuriyet Kültür ve Turizm Bakanlığı kurulu "Azerbaycan'daki Devlet Halk Kütüphaneleri ağının merkezleştirilmesi hakkında" özel bir karar kabul etmiş ve bu bağlamda merkezleşme metodik olarak Devlet Kütüphanesine atanır (Kütləvi kitabxanalar şəbəkəsinin mərkəzləşdirilməsi: təlimati-metodik materiallar, 1977).

Merkez kütüphane bünyesinde bağımsız metodik bölümler ve bazılarında metodik bibliyografya bölümlerinin düzenlenmesi ve bunlara yüksek nitelikli personel sağlanması, köy kütüphanelerinin yani şube kütüphanelerinin metodik olarak desteklenmesi için sağlam bir temel oluşturmuştur. 1980'li yılların başında Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nde 5 merkezi kütüphane sistemi faaliyet gösteriyordu. Bunlar Nahçıvan şehrinin MKS'si, Şarur (İlyiç), Babek, Şahbuz ve Culfa ilçeleriydi. Bu MKS'lerin genel metodolojik desteği Ordubadi Özerk Cumhuriyet Kütüphanesi tarafından yürütülmüştür. Ayrıca söz konusu MKS'nin kütüphaneleri, ilgili bölgedeki kırsal kütüphanelerin faaliyetlerinin metodik sağlayıcısı rolünü üstlenmiş ve 80'li yıllarda bu yönde belirli başarılarla imza atmıştır. MKS'deki kırsal kütüphanelerin metodik yönetim tarzları ve yöntemleri giderek gelişmekte ve etkileri kırsal kütüphanelerde daha da belirginleşmektedir. Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nin tüm MKS'lerinde metodolojik ve bibliyografik bölümler kuruldu. Her merkez kütüphanenin ilgili bölümlerinde iki Metodist çalışıyordu. Ayrıca Özerk Cumhuriyet Kütüphanesi

Metodistleri şehir (bölge) MKS'nin faaliyetlerini düzenli olarak yönetmiş, Nahçıvan Cumhuriyeti MKS'nin metodik faaliyetinin en önemli yönü, kütüphane personelinin profesyonellik düzeyini arttırmayı amaçlayan çeşitli önlemlerin uygulanmasıydı. 1982 yılında Özerk Cumhuriyet Kütüphanesi, MKS çalışanlarına yönelik üç aylık mesleki gelişim kursları için örnek bir konu programı hazırlamıştır. Programda sosyo-politik ve mesleki konularda konu ve ders saatleri, seminerler ve deneyler yer almaktadır. Örneğin;

- MKS aktivite planlaması
- MKS finansmanının tamamlanması
- MKS'de sorgulama-bibliyografya aparatı
- MKS'de yerel tarih yazımı
- MKS'de okuyuculara yönelik hizmet faaliyetlerinin düzenlenmesi
- Merkez kütüphane faaliyetleri ile şubelerdeki okuyuculara yönelik hizmet faaliyetlerini koordine etmek
- Şubelerdeki kütüphane stokunun kontrol edilmesi prosedürü
- Şubelerde muhasebe işleri
- Şubelerde katalog sisteminin düzenlenmesi

Özerk cumhuriyetin kütüphane çalışanlarının profesyonellik seviyesinin düşük olmasının, onların seviyelerini yükseltmeye yönelik önlemlerin uygulanmasını gerekli kıldığı unutulmamalıdır. Böylece 80'li yıllarda özerk cumhuriyette çalışan 300 kütüphane çalışanından yalnızca 40 kişi yüksek öğrenim, 100 kişi ise orta öğretim aldı. Bu, 2 özerk cumhuriyet kütüphanesi, 5 merkez kütüphanesi, 223 köy kütüphanesi, 6 şehir kütüphanesi ve 3 oto kütüphanesinden (bibliobus) oluşan özerk bir cumhuriyet için çok küçük bir sayıydı. 1980'lerde özerk cumhuriyetin Metodist merkezlerinde çalışan 16 Metodistten 7'si kütüphanecilik alanında yüksek eğitime sahip değildi. Bu şartlarda cumhuriyetin kütüphane ağının sistemli bir şekilde sağlanmasının etkin bir şekilde organize edilmesi konusunda ciddi bir tartışma yapılamaz. Metodistlerin düşük profesyonellik düzeyi, yönetsel faaliyet alanında gelenek ve uzun vadeli deneyim eksikliği, 273 yayının bulunmaması, kırsal kütüphanelerin gerekli düzeyde yönetsel sağlanması üzerinde olumsuz bir etki yarattı. Bu bağlamda M.F. Ahundov Devlet Kütüphanesi, Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti MKS'nin metodik faaliyetinin bilimsel potansiyelinin geliştirilmesinde belirleyici bir rol oynamıştır.

Böylece Devlet Kütüphanesi 1981-1988 yıllarında Nahçıvan, Şahbuz, Şarur, Babek, Culfa, Ordubad MKS olmak üzere Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti kütüphanelerine 14 ziyaret düzenledi ve ders verdi. Metodik faaliyetin her yönünde çalışmalar yapıldı. Ayrıca Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nin tüm MKS'leri düzenli olarak Devlet Kütüphanesi'nin metodik kaynaklarını aldı. Doğru metodik yönetimin bir sonucu olarak, bağımsız cumhuriyetin bazı MCS'lerinde ileri düzeyde iş deneyimi oluşumunun gözlemlendiğine dikkat edilmelidir. Örneğin 1980'li yıllarda Şahbuz ilçesi MKS'nin Türkesh, Nurs, Kolani, Kuku köy şubelerinden, Saltag'daki Culfa ilçesi MKS'den, Benaniyar köylerinden, Düylün, Aza ve Dırnıs köylerindeki Ordubad MKS şubelerinden sonuçlar alınıp gönderilmekteydi. 1985 yılından bu yana, özerk cumhuriyette kütüphane çalışanları için yıllık seminer ve toplantılar düzenleme uygulaması sürdürülmektedir. Bu tür etkinlikler her yıl Mart-Nisan aylarında Ordubadi Özerk Cumhuriyet Kütüphanesi'nde yapıyordu. Kural olarak, seminer-görüşmelerde MKS başkanları, merkez kütüphanelerin bölüm başkanları, ileri şube kütüphanelerinin başkanları bu yıl içinde kazanılan deneyimleri paylaşırlar, elde edilen başarılar hakkında yorumlarda bulunurlar ve yeni gelişmeler hakkında konuşurlar. Mevcut zorluklar ve sorunlar.

Tüm toplantılara Cumhuriyet Kültür Bakanlığı ve bölgesel kültür dairelerinin temsilcileri yakından katıldı. Belgeler, toplantıların son derece ticari koşullarda gerçekleştiğini kanıtıyor. 1986 yılında yapılan istişare seminerinde, aralarında 7 köy kütüphanesinin temsilcilerinin de bulunduğu 18 kütüphane çalışanı, daha sonraki deneyimlerden, karşılaşılan zorluklardan bahsetti ve birçok önemli öneride bulundu. Örneğin Culfa ilçesindeki Benaniyar köyü kütüphanesi müdürü S. Saidova, Babek ilçesindeki Zeyneddin köyü kütüphanesi müdürü Z. Bagirova, Ordubad ilçesindeki Deste köyü kütüphanesi müdürü S. Musayeva, M.S. Ordubadi Kütüphanesi Metodolojisti R. Safikhanova, kütüphanelerin metodik yönetim sisteminin iyileştirilmesi konularını detaylı bir şekilde anlattı ve bu alandaki zorlukların üstesinden gelmenin yollarını anlattı. 1987 sonuç istişare çalıştayında kabul edilen tavsiyeler aşağıdaki hükümleri içeriyordu:

Özerk cumhuriyetin merkezi kütüphane sistemleri, çeşitli bölüm ve kuruluşların kütüphaneleriyle birlikte okuyucular ve üretim ekipleri için kütüphane-bibliyografya ve bilgi hizmetini organize etmelidir;

- Özerk cumhuriyette az kullanılan yayınlardan oluşan bir saklama fonunun oluşturulması;

- MKS fon ve kataloglarının KBT tablolarına göre yeniden düzenlenmesinin 1988 yılı sonuna kadar tamamlanmasını sağlamak;

Telefonla iletişimin ve diğer ulaşım araçlarının olmayışı, hizmet çalışmalarını zorlaştırıyor ve okuyucuların literatürü zamanında ve verimli bir şekilde kullanmalarını engelliyordu. Ancak MKS teşkilatında öngörülen en önemli konulardan biri de buydu. Bu nedenle Nahçıvan Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı, merkezi kütüphane sistemlerinde telefon iletişimi ve ulaşım araçlarının organizasyonunu sıkı bir şekilde kontrol etmeli ve bunların kademeli olarak uygulanmasını sağlamalıdır.

"Azerbaycan Cumhuriyeti Bölgelerinin 2009-2013 Yıllarında Sosyo-Ekonomik Kalkınmasına İlişkin Devlet Programı"nda öngörülen hükümler böyle bir stratejik yapıya tamamen uygun olup, bu stratejik sorunların çözümünde bölgeler de büyük önem taşımaktadır(Azərbaycan Respublikası regionlarının 2009-2013-cü illərdə sosial-iqtisadi inkişafı: DÖVLƏT PROQRAMI, 2009Devlet programında bölgelere göre sosyo-ekonomik bölgeler Azərbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın kararnamesi ile onaylandı (Azərbaycanın regionları: Statistik məcmuə, 2005).

Bu kararnameye göre 2008 yılında Nahçıvan ekonomik bölgesi Devlet Programının 7. ekonomik bölgesi (Nahçıvan şəhri, Babek, Culfa, Ordubad, Saderak, Şahbuz, Kangarlı, Şerur bölgeleri) olarak özerk cumhuriyet onaylandı. Azərbaycan bölgelerinin ekonomik kalkınmasının böyle stratejik bir çizgisinin belirlenmesi, bu bölgelerde bulunan merkezi kütüphane sistemlerinin çalışmalarında özel bir canlanma yaratmalıdır. Bireysel bölgesel MKS'nin birimlerini koordine etmesi ve bölgeler arasında çalışması özellikle önemlidir. Ayrıca MKS, sosyo-ekonomik kalkınmada bir bilgi merkezi olarak bilginin sağlanmasında önemli bir rol oynayabilir. Bu nedenle kütüphanelerin, MKS'nin derlenmesinin tamamlanması sürecinde sosyo-ekonomik sorunların olduğu bu alanda literatürün edinilmesi ve desteklenmesi konusunda özel önlemler alması gerekmektedir.

Merkezi kütüphane sistemlerinin türü ne olursa olsun sosyo-politik literatürün derlenmesi ve tanıtılması her zaman ön planda olmalıdır. Özellikle bölgelerin sosyo-ekonomik kalkınmasıyla bağlantılı olarak her ekonomik bölge için devlet bütçesinden özel ödenek ayrılmalı, bölgede faaliyet gösteren merkezi kütüphane sistemleri ve listelenen sosyal bilgi kurumları ve diğer kütüphane ağları bu çalışmalara katılmalıdır. Bu amaçla Özerk Cumhuriyetin Kültür ve Turizm Bakanlığı, Memmed Said Ordubadi Özerk Cumhuriyet Kütüphanesi ve saha metodik merkezi olarak görev yapan bölgesel MKS, bölgelerin sosyo-ekonomik kalkınma programına uygun metodik çalışmalar hazırlamalıdır (Azərbaycanın statistik məcmuəsi, 2015).

Halen Cumhuriyetimizde 75'ten fazla köy kütüphanesine metodik yardım sağlayan merkez kütüphane sistemi faaliyet göstermekte olup, bu kütüphanelerin her birinde bilimsel metodik veya metodik bibliyografya bölümleri faaliyet göstermektedir(Ağayev, 2012). Özellikle son yıllarda Cumhuriyetimizin bağımsızlığından sonra ortaya çıkan sosyo-ekonomik zorluklar, özellikle kütüphane çalışanlarının cumhuriyetin her yerinde ve bölgelerde bir arada çalışmaması ve bunun sonucunda Kütüphanelere erişim, ulusal liderlerin metodik literatürüne olan eğilimi daha da genişletiyor. Kütüphane bilgileri konusunda halihazırda oldukça güçlü bir deneyim birikimi mevcuttur ve bu deneyimin edinilmesi, üzerinde çalışılması ve tartışılması hayati önem taşımaktadır.

Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'ndeki metodik çalışma merkezi M.S. Ordubadi Özerk Cumhuriyet Kütüphanesi'nin "Metodoloji ve Bibliyografya" bölümü, özerk cumhuriyetin ilçe (şehir) Merkezleştirilmiş Kütüphane Sistemleri üzerinde çeşitli şekillerde organizasyonel ve metodolojik çalışmalar yürütmektedir:

1. Belirli konularda bilimsel-metodik mektup ve materyaller hazırlayıp yerlere göndermek;

2. Yerlere geziler, iş gezileri
3. MKS'nin M.S. Ordubadi Özerk Cumhuriyeti kütüphanesinde düzenlenen uygulama oturumlarına, mesleki gelişim kurslarına, eğitimlere katılım.
4. İlçe (şehir) MKS'de hazırlık tatbikatlarının organizasyonu

Bu süreçte kütüphanelerin en iyi uygulamalarına ilişkin araştırmalar özetlenerek kütüphane içerisinde ve kütüphane sınırları içerisinde uygulanması sağlanmaktadır. Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti MKS'sine her yıl çeşitli konularda yüzlerce bilimsel ve metodik mektup ve materyal gönderilmektedir. Bu materyallerden belirli bilimsel alanlara ilişkin önerilen literatür listeleri ilgili bakanlıklara ve müzelere gönderilmektedir. Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın, Milli Meclisin, Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Yüksek Meclisinin her alanda imzaladığı kararname ve emirler hazırlanıp yerlere gönderiliyor. Ayrıca MKS çalışanlarına metodik yardım sağlamak amacıyla kütüphane-bibliyografya bilimi ile ilgili tüm konularda düzenli olarak yazılar yazılmakta ve şubelere gönderilmektedir.

Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nde faaliyet gösteren kütüphane fonları için modern bir toplama mekanizmasının oluşturulması ve geliştirilmesi, kütüphanelerin modern bilgi taşıyıcıları, bilgisayarlar ve bilgi yazılımı ile sağlanması, tüm Nahçıvan topraklarında modern bir kütüphane bilgi ağının oluşturulması ve geliştirilmesi, maddi ve teknik altyapının güçlendirilmesi bir bütün olarak kütüphane çalışmasının bir parçası olup bilimsel-yöntemsel güvence çalışmalarının geliştirilmesine güçlü bir ivme kazandırmaktadır. Araştırmamız, Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nin bağımsızlık yıllarında kütüphanelerdeki elektronik kataloğun belge dolaşımının, mevcut deneyime dayalı olarak yeni teknolojilerin, fikirlerin ve bilgilerin çeşitli alanlara uygulanmasına odaklandığını gösteriyor. Ülkemizin kalkınmasında çok önemli bir role sahip olan bu önemli sürece devletin ilgisi artmakta ve bu alanın geliştirilmesine özel önem verilmektedir. Azerbaycan'ın mali kaynaklarının son yıllarda artması, ülkenin liderliğinin yenilikçi teknolojilerin geliştirilmesine hizmet eden eğitim ve bilim alanlarına daha fazla önem vermesiyle gözlemlenmesi tesadüf değildir.

Son yıllarda Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nde kütüphane çalışmalarının modern standartlarda oluşturulmasına odaklanmış, özerk cumhuriyette kütüphanelerin elektronikleştirilmesi yönünde kararlı adımlar atılmıştır.

Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Yüksek Meclisi Başkanının 19 Nisan tarihli "Memmed Said Ordubadi Adına Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Kütüphanesinin 90. Yıldönümünün Düzenlenmesi Hakkında" Kararı ile onaylanan Eylem Planına dayanarak elektronik kütüphane oluşturuldu, 2012. 3 Aralık 2012 tarihinde Memmed Said Ordubadi'nin 140'ıncı ve müellifin adını taşıyan Nahçıvan Özerk Cumhuriyet Kütüphanesi'nin 90'ıncı yıl dönümü kutlamaları yapılarak elektronik kütüphanenin tanıtımı gerçekleştirildi. Nahçıvan'da elektronik kütüphanelerin oluşturulmasına yönelik araştırmalar çok çaba gerektirdi. Ancak birbirleriyle uyumlu çalışmadıkları için kütüphanelerdeki aynı kitaplar tek tek dijital ortama aktarıldı. 500-600 sayfalık bir kitabın dijital ortama aktarılmasının ortalama 3,5-4 saat sürdüğünü, çalışma süresinin ise 8 saat olduğunu düşünürsek, 1200 sayfalık iki kitabın elektronik versiyonunun hazırlanması bir iş gününe mal oluyor. Ancak kütüphanelerimiz her kütüphanede bulunan aynı kitapları aralarındaki iletişimi düzenleyerek elektronik ortama aktarabilir ve daha sonra bu elektronik kitapların değişimini yapabilirler. Böylece aynı kitabın farklı kütüphanelerde dijital ortama aktarılması için harcanan zaman ve emek boşa gitmeyecek ve kısa sürede daha fazla kitap dijital ortama aktarılacak. Kullanıcıların ilgisini çekmek amacıyla diğer kütüphanelerde bulunmayan kitapların ve nadir nüshaların elektronik versiyonlarının hazırlanmasına yönelik çalışmalar yapılmaktadır.

Özerk cumhuriyette kütüphanelerin elektronikleştirilmesinin önemi 2020'de daha da belirginleşti. Böylelikle bilinen covid-19 salgınının hayatın her alanında yarattığı durgunluk kütüphane alanında da hissedilmedi. Geleneksel etkinlikler çevrimiçi olarak gerçekleştirildi. Toplu çalışma birimi, yıllık planda öngörülen tedbirleri organize bir şekilde gerçekleştirdi. Bu dönemde Azerbaycan Milli Kütüphanesi web sitesinin çevrimiçi hizmet bölümünde MKS ve şube kütüphanelerine çevrimiçi yönlendirilmiş destek sağlanmasının mümkün olduğu yönlendirilmiş bir hizmet bölümü oluşturuldu. Nahçıvan Özerk Cumhuriyet Kütüphanesi'nin internet sitesinde böyle bir hizmet oluşturulmamasına rağmen, "Metod ve Bibliyografya" departmanı Nahçıvan MR ilçe (şehir) MKS çalışanlarına yönelik çevrimiçi bir uygulama oturumu

gerçekleştirdi.

Sonuç

Sonuç olarak diyebiliriz ki, Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti dahil Azerbaycan'da kütüphanelerin sistemli bir şekilde sağlanması, kütüphane çalışmalarını ve toplumda okuma kültürünün oluşmasını etkileyen bir faaliyet alanı olarak her aşamada önemini korumuştur. Kuşkusuz bilgi çağı olarak adlandırılan 21. yüzyılda insanların bilgi ve bilgiye olan talebinin artması nedeniyle kütüphanelerin sosyal işlevlerinin karmaşıklaşması, yönetsel sunumun önemini daha da artıracak ve kapsamını büyük ölçüde genişletecektir.

Kütüphanecilikte niceliksel ve niteliksel değişimlerin yaşandığı modern koşullarda, yönetsel hizmet sisteminin yeni görevlere ve gerçeklere göre yönetilmesi önemli bir sorundur. Ülkedeki kütüphane çalışmalarının metodik destek sisteminin organizasyonu ve yönetimi, sistemin personel alımına bağlıdır. Gelecek nesil Metodistlerin modern bir ruhla yetiştirilmesiyle ilgilidir. Günümüzde Nahçıvan'da kütüphane çalışmalarının metodik olarak sağlanmasının modern görevleri ve gelişme perspektifleri, yeni tip profesyonel metodologların oluşumunu gerektirmektedir ve bu alanda pratik önlemler uygulanmaktadır.

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın 12 Ocak 2019 tarihli kararnamesi ile "Azerbaycan Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı Yapısının ve Yönetiminin İyileştirilmesine Yönelik Eylem Planı Hakkında", ilgili yeniden yapılanmadan kaynaklanan sorunların çözümü Kütüphanenin gelişimine, ülkedeki mevcut sisteme, bilgi ve iletişim teknolojilerinin imkanlarına ve kütüphanelerin metodik çalışmalarına, mevcut talep dikkate alınarak yeni yönler oluşturulmuştur.

Sonuç olarak Nahçıvan'da faaliyet gösteren kütüphanelerin metodik olarak desteklenmesinin, toplumun her aşamasında kütüphanecilik ve okuma kültürünün oluşumunda etkili bir faaliyet alanı olarak önemini her zaman koruduğu söylenebilir.

Bilgi çağı olarak adlandırılan 21. yüzyılda çağın taleplerinden kaynaklanan konulara daha fazla önem verileceği kuşkusuzdur. İnsanların bilgi ve bilgiye yönelik artan talebiyle bağlantılı olarak kütüphanelerin sosyal işlevlerinin karmaşıklığı, yöntemli sunumun, içeriğinin önemini daha da artıracak ve eğitimin kapsamını büyük ölçüde genişletecektir.

Kaynakça

Azərbaycan Respublikasının Qanunu. (2005). Kitabxana işi haqqında.

AzSSR Mədəniyyət Nazirliyi, M.F. Axundov adına Azərb.Respub. Dövlət Kitabxanası Elmi-metodik kitabxanaşünaslıq şöbəsi. (1977). Kütləvi kitabxanalar şəbəkəsinin mərkəzləşdirilməsi: təlimati-metodik materiallar. Bakı.

AzSSR Xalq Təhsili Nazirliyi, Mərkəzi Müəllimləri Təkmilləşdirmə İnstitutu. (1989). Metodik işin təşkili, məzmunu, forması və metodları: [metodik tövsiyə]. Bakı.

DÖVLƏT PROQRAMI. (2009). Azərbaycan Respublikası regionlarının 2009-2013-cü illərdə sosial-iqtisadi inkişafı. <https://files.preslib.az/projects/regions/r2/a1.pdf>

Ə. Ağayev. (2012, 19 oktyabr). Metodiki ədəbiyyatın hazırlanmasına dair. Azərbaycan müəllimi, 9.

Hacıxanoğlu, İ. (2013, 5 mart). Kitabxanalarda informasiya-kommunikasiya texnologiyaları: İnformasiya və kommunikasiya texnologiyalarının inkişaf etdirilməsi. Ekspres, 10.

Səda nəşriyyatı. (2015). Azərbaycanın statistik göstəricisi: 2015. Bakı.

Səda. (2005). Azərbaycanın regionları: Statistik məcmuə: 2005. Bakı.

Xələfov, A. (2003). Kitabxanaşünaslığa giriş: Dərslük (3 hissədə): H.3. Bakı.

Extended Abstract

In libraries, methodological work is one of the most urgent issues. As a result of highly complex library-information processes and the enrichment with new technologies, organizing methodological work in libraries becomes relevant. In modern times, experts propose various ideas and suggestions for improving procedural arrangements in libraries. In our modern age where society undergoes comprehensive changes in librarianship, the most significant issue in the methodological service system of libraries is managing them according to new tasks and realities. The computerization of libraries relies on the social order of the information society and the implementation of modern technical tools, introducing new service methods to electronic libraries and enhancing service quality. The quality of service depends largely on the proper organization of library work, especially scientific-methodical activities, using new methods. Managing the methodological system of libraries is a demand of the time, requiring the correct identification and coordination of all its components. Methodological provision of libraries remains an effective field of activity even today. The importance of systematic research is increasing due to the presence of Central Library Systems only in Azerbaijan among the former Soviet Union countries.

The modern tasks and development perspectives of methodological support for library studies require the education of professional methodological personnel. A modern methodologist should possess a broad intellectual scientific worldview, deep professional knowledge, political and ethical culture, pedagogical and psychological habits, high organizational skills, maximum knowledge in various foreign languages, and comprehensive reading habits. Additionally, modern Methodologists should be inclined towards innovative progressive innovations. In modern times, optimization of methodological provision of library services in Azerbaijan, including the Nakhchivan Autonomous Republic, emerges as a key factor enabling radical renewal of library services in society. Strengthening the information functions of the methodical supply system also implies the creation of a methodical resource system for library studies in the Republic. Its components include normative documents, methodological studies, implementation materials, methodological recommendations, letters, materials reflecting advanced library practices, and analytical reviews reflecting current library activities. In the age called the information age, the societal functions of libraries have become more complex due to the increasing demand for information, thus emphasizing the importance of methodological research, which has significantly expanded its scope and content.

In conclusion, systematic provision of libraries in Azerbaijan, including the Nakhchivan Autonomous Republic, has consistently remained an important area of activity influencing library studies and the formation of reading culture in society at every stage. Undoubtedly, in the 21st century, referred to as the information age, the increasing demand for knowledge and information among people will lead to a further complexity of the social functions of libraries, thus increasing the importance of methodological presentation and greatly expanding its scope. In modern conditions where quantitative and qualitative changes occur in librarianship, managing the methodological service system according to new tasks and realities is a significant issue. The organization and management of the methodological support system for library studies in the country depend on personnel recruitment. The training of the next generation of Methodologists is crucial. Practical measures are being taken in Nakhchivan to address the modern tasks and development perspectives of methodological provision of library studies, necessitating the formation of new types of professional Methodologists in this field.

The Action Plan for Improving the Structure and Management of the Ministry of Culture of the Republic of Azerbaijan, dated January 12, 2019, by the President of the Republic of Azerbaijan, has created new directions considering the issues arising from the relevant restructuring. These new directions aim to contribute to the development of libraries, the existing system in the country, the possibilities of information and communication technologies, and the methodological work of libraries, taking into account the current demand.

In summary, the methodical support of libraries in operation in Nakhchivan has always maintained its importance as an effective area of activity in shaping library science and reading culture at every stage of society. It is undoubtedly expected that issues arising from the demands of the age referred to as the information age will be given more importance. The complexity of the social functions of libraries due to the increasing demand for knowledge and information among people will undoubtedly further enhance the importance of methodological presentation and greatly expand its scope.